

Nr 48.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kyrkomusiker m. m.

Genom en den 18 april 1947 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 233, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:ts under återopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för nämnda dag samt Kungl. Maj:ts och kyrkomötets däri omförmälda skrivelser föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

1) Lag om kyrkomusiker.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

För kyrkomusikens uppehållande skall för varje territoriell församling finnas anställd kyrkomusiker.

2 §.

1. Kyrkomusiker åtnjuter avlöning samt i vissa fall tjänstepension och rätt till pension för efterlevande i enlighet med vad Konungen efter av riksdagen godkända grunder bestämmer.

2. Kostnaderna för kyrkomusikers verksamhet gäldas, i den mån de icke skola enligt vad särskilt stadgas annorledes utgöras, av pastorat och församling, vardera i den utsträckning Konungen efter av riksdagen godkända grunder bestämmer.

3. De särskilda avlöningstillgångar, som äro förenade med nuvarande klockar- och organistbefattningar inom ett pastorat, skola för pastoratet utgöra tillgångar för bestridande av kostnaderna för kyrkomusikers avlöning.

4. Till bestridande av de på pastorat enligt 2 mom. ankommande kostnaderna har pastoratet att taga i anspråk,

i första hand, avkastning av avlöningstillgångar, vilka jämlikt 3 mom. äro för detta ändamål avsedda eller eljest därtill anvisas, ävensom förekommande andra medel, som blivit härför tillgängliga,

samt, i andra hand, församlingsavgifter till erforderligt belopp.

Om rätt för pastorat att för kyrkomusikers avlönande åtnjuta bidrag av allmänna medel stadgas särskilt.

5. Församlingsavgifter, som i 4 mom. avses, skola utgöras i den för församlingsavgifter till prästerskapets avlöning stadgade ordning.

3 §.

Om kyrkomusikers anställande och kyrkomusikernas verksamhet gäller i övrigt vad Konungen förordnar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1947. Därmed upphävas:

kap. 24 §§ 30—33 kyrkolagen ävensom vad i avseende å klockare stadgas i kap. 11 § 8, kap. 24 § 11 och kap. 26 § 1 samma lag;

lagen den 14 oktober 1898 (nr 90, sid. 2) innefattande tillägg till 15 kap. 18 § kyrkolagen;

förordningen den 2 november 1883 (nr 61, sid. 1) angående allmänt ordnande av klockarnes löneinkomster;

lagen den 6 april 1894 (nr 14, sid. 1) angående ändring i gällande stadganden om tillsättning av organist- och klockarebefattningar;

lagen den 16 oktober 1908 (nr 110, sid. 5) angående sättet för organistlöns utgående;

lagen den 9 december 1938 (nr 732) angående särskilda grunder för klockar- och organistlöns bestämmande samt om dispositionen av till klockar- och organisttjänst hörande avlöningstillgångar; samt

angående rätt till tjänst- och nådår efter klockare eller organist meddelade bestämmelser;

tillika med alla de särskilda stadganden, vilka innefatta ändring eller förklaring av sålunda upphävda författningsbestämmelser eller tillägg därtill eller som tillkommit med stöd av samma bestämmelser;

så ock vad i övrigt finnes i lag eller särskild författning stridande mot de i denna lag och med stöd av densamma meddelade bestämmelserna.

Härvid skall iakttagas:

1. Intill dess kyrkomusiker enligt denna lag blivit för församling anställd, skola — med undantag av förenämnda lag den 14 oktober 1898 — de hittills gällande bestämmelserna om klockar-, organist- och kyrkosångarbefattningar alltjämt lända till efterrättelse beträffande nuvarande i församlingen inrättade sådana befattningar; dock att dylik äldre befattning icke må annorledes än genom förordnande tills vidare tillsättas med ny innehavare.

2. Genom denna lag sker icke rubbning i vad för klockar-, organist- och kyrkosångarbefattning i icke territoriell församling må finnas föreskrivet.

2) Lag

om kungörande i kyrka vid förfall för präst.

Härigenom förordnas som följer.

Där enligt lag eller särskild författning eller bestämmelse i kyrkohandboken kungörande skall ske i kyrka beträffande äktenskaps ingående eller annan kungörelse skall där uppläsas eller anslås, skall, om prästen av sjukdom eller annat hinder är urståndsatt att fullgöra vad på honom därutinnan ankommer, detta fullgöras av ledamot eller suppleant i kyrkorådet, som av kyrkorådet blivit därtill utsedd.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1947.

I fråga om de skäl som anförts till stöd för förslaget får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen samt Kungl. Maj:ts skrivelse till kyrkomötet den 8 november 1946, nr 11.

Sedan Kungl. Maj:t i skrivelse till kyrkomötet den 8 november 1946 begärt kyrkomötets förklaring, huruvida kyrkomötet för sin del *dels* godkände 1 § i ovan intagna förslag till lag om kyrkomusiker ävensom den föreslagna tidpunkten för detta lagrums ikraftträdande *och dels* samtyckte till upphävande av de i lagförslaget angivna äldre bestämmelserna av kyrkolags natur, har kyrkomötet i skrivelse den 6 november 1946 på berörda punkter anmält sitt godkännande och samtycke.

Lagrådet har i yttrande den 2 november 1946 — med förklaring att lagrådet icke haft att yttra sig angående 2 och 3 §§ i förslaget till lag om kyrkomusiker — lämnat lagförslagen i övrigt utan erinran.

Till grund för lagförslagen ligga två av 1942 års kyrkomusikerutredning den 13 april 1945 och den 27 juni 1946 avgivna betänkanden med förslag till nyorganisation av kyrkomusikerbefattningarna m. m. (SOU 1945: 16 och 1946: 50). Beträffande förslaget till lag om kyrkomusiker lämnas här följande från propositionen hämtade redogörelse.

Enligt gällande kyrkolag åligger det kyrkoförsamlingarna att efter menighetsval anställa *klockare*. Dennes ställning var ursprungligen allenast en kyrkotjänares, vilken vid vården av kyrkan och dess egendom och vid gudstjänsternas anordnande hade att biträda kyrkoherden. Med den gamla klockarinstitutionen sammankopplades sedermera emellanåt sysslan såsom folkundervisare. Efter reformationen pålades klockaren flerstädes även uppgiften att vara kyrkosångare vid gudstjänsterna. Vid sidan av klockarbefattningarna uppstodo, efter hand som det kyrkliga musikalivet utvecklades, självständiga befattningar vid kyrkorna dels såsom *organister*, dels såsom

kyrkosångare eller *kantorer*. Inrättandet av dessa två särskilda befattningar var emellertid frivilligt och beroende av församlingarnas egna beslut. Där särskild kyrkosångare ej anställdes, ålåg det i regel alltjämt klockaren att leda sången i kyrkan. Då folkskoleväsendet under 1800-talets förra hälft fick sin självständiga organisatoriska gestaltning, skildes klockaren — i denna sin egenskap — helt från de med folkundervisningen förenade uppgifterna. Enligt nu gällande stadganden kan dock befattningen såsom klockare, liksom ock befattningen såsom organist eller kantor, efter vederbörligt tillstånd förenas med folkskollärartjänst. Klockar-, organist- och kantorsbefattningarna kunna även vara sinsemellan förenade. Åtskilliga av klockarens ursprungliga uppgifter hava numera helt upphört eller ock överflyttats på annan (t. ex. kyrkovaktmästare och ringare).

Frågan om en reform av kyrkomusikernas tjänstgörings- och anställningsförhållanden har visat sig mer än vanligt invecklad och segsliten. Reformproblemet, som gemenligen gått under den mindre egentliga beteckningen klockarfrågan, är i själva verket snart halvsekelgammalt. Bakom de numera av 1942 års kyrkomusikerutredning avlämnade förslagen ligga utredningsarbeten av icke mindre än tre äldre sakkunnigberedningar, vilkas förslag emellertid alla — av den ena eller andra anledningen — kommit att stranda. Ett av de tidigare framkomna lösningsprojekten nådde, år 1921, fram till riksdagen men blev — troligen närmast med hänsyn till befarade ekonomiska konsekvenser för de många svagt ställda småförsamlingarna i riket — av riksdagen avvisat. År 1938 beträddes såtillvida de partiella reformernas väg som en lagstiftning då antogs för en omedelbar avveckling av det antikverade jordavlöningsystemet för klockare och organister (klockarboställslagen). I övrigt och i det väsentliga ligger reformfrågan alltjämt olöst.

Kyrkomusikerutredningens förslag utgår från förutsättningen, att de nuvarande klockar-, organist- och kyrkosångarbefattningarna avvecklas och att i dessas ställe inrättas nya kyrkomusikertjänster, så anordnade att varje församling — oberoende av folkmängd och egen ekonomisk bärkraft — beredes tillgång till en väl kvalificerad, i tjänsten skäligen avlönad utövare av kyrkomusiken vid dess gudstjänster och andra kyrkliga förrättningar. Dessa utgångspunkter för den åsyftade nyorganisationen ansluta sig helt till de riktlinjer för en reform på området, som av chefen för eklestistikdepartementet uppdrogos vid utredningsuppdragets meddelande.

Lagförslagets första paragraf innehåller ett principiellt stadgande av innebörd, att de äldre klockar-, organist- och kyrkosångarbefattningarna skola — i den mån lagen för de särskilda församlingarna träder i kraft — ersättas med en enhetlig tjänst som »kyrkomusiker». I övrigt innehåller lagförslaget såsom framgår av dess text — förutom hänvisningar till en nyorganisation i enlighet med grunder, som skola godkännas av riksdagen — i huvudsak endast, att även innehavarna av de nya tjänsterna skola

vara kommunalavlönade samt att avlöningskostnaderna härvid skola bestridas i nära överensstämmelse med vad som gäller för församlingsprästerskapet.

Den för nyorganisationen av kyrkomusikertjänsterna härutöver påkallade speciellare författningsregleringen har av kyrkomusikerutredningen föreslagits skola omfatta, främst en kyrkomusikerstadga och ett avlöningsreglemente jämte erforderliga pensioneringsbestämmelser, men dessutom åtskilliga författningar, avseende dels helt ny reglering i särskilda hänseenden såsom införande i gällande kyrkofondslag av bestämmelser om tillskott ur kyrkofonden åt pastorat för kyrkomusikers avlöning och meddelande av anvisningar rörande själva förfarandet vid kyrkomusikertjänsternas inrättande, dels av nyorganisationen nödvändiggjorda jämkningar i hittillsvarande reglering å området såsom i församlingsstyrelselagarna, i folkskolestadgorna och folkskolans avlöningsreglemente samt beträffande den framtida dispositionen av nuvarande klockar- och organistavlöningsstillgångar. Förslaget till kyrkomusikerstadga innefattar bestämmelser angående de tjänstetyper, efter vilka de nya tjänsterna skulle anordnas, och i övrigt bestämmelser till reglerande av tjänsteuppgifter, kompetensfordringar, anställningsförfarande, målsmanskap m. m. för tjänsterna i fråga. Förslagen till avlöningsreglemente och pensioneringsbestämmelser äro i det väsentliga avfattade, det förra i nära överensstämmelse med gällande bestämmelser i civila och övriga därmed likställda avlöningsreglementen och de senare i enlighet med motsvarande bestämmelser dels i folkskolans tjänste- och familjepensionsreglementen, varunder kyrkomusiker-folkskolettjänster enligt förslaget skulle inordnas, dels i reglementet för statens pensionsanstalt, till vilken övriga kyrkomusikers såväl tjänste- som familjepensionering föreslagits skola hänläggas.

Enligt de sakkunnigas förslag skulle huvudtjänstetyperna för de nya kyrkomusikertjänsterna bliva två: kyrkomusiker-folkskolettjänst samt självständig kyrkomusikertjänst, den sistnämnda antingen med fulltidstjänstgöring eller med deltidstjänstgöring. Innehavare av kyrkomusiker-folkskolettjänst skulle ha att fullgöra tjänstgöring ej blott såsom kyrkomusiker inom vederbörande församling utan även såsom folkskollärare eller småskollärare inom ortens skoldistrikt. Innehavare av självständig kyrkomusikertjänst skulle vid fulltidstjänstgöring endast ha att fullgöra kyrkomusikaliska tjänsteuppgifter inom församlingen men vid deltidstjänstgöring dessutom vara pliktig att åtaga sig viss fyllnadstjänstgöring såsom musiklärare vid å orten befintlig allmän eller statsunderstödd enskild läroanstalt. I de kyrkomusikaliska tjänsteuppgifterna skulle enligt förslaget för samtliga här angivna tjänstetyper ingå, förutom åliggandet att biträda med kyrkomusik vid gudstjänster och särskilda kyrkliga förrättningar, jämväl skyldighet att i viss strängt begränsad utsträckning meddela s. k. fri musikundervisning, d. v. s. kostnadsfri undervisning utanför skolan åt ortens ungdom i sång och musik. Innehavare av kyrkomusiker-folkskolettjänst skulle enligt de sakkunnigas förslag åtnjuta — jämte stadgad avlöning av skoldistriktet såsom ordinarie folk- eller småskollärare — visst särskilt pensionsgrundande avlöningstillägg (kantorstillägg) för sin kyrkomusikaliska tjänstgöring, vilken sistnämnda avlöningspost skulle komma att bestridas av vederbörande pastorat. För innehavare av självständig kyrkomusikertjänst med fulltidstjänstgöring ha de sakkunniga föreslagit

ordinarie anställning med lönegradsplacering i allmänhet motsvarande lönegrad A 23 enligt civila avlöningsreglementet, men med en lönegrad högre för tjänst vid stiftsstadens huvudkyrka (domkyrkan). Självständig kyrkomusikertjänst med deltidstjänstgöring skulle i vissa fall genom därtill knuten fyllnadstjänstgöring likaledes kunna inrättas såsom ordinarie tjänst i A 23 men skulle i regel vara extra ordinarie i lönegrad Eo 21. Avlöningskostnaderna för självständig kyrkomusikertjänst skulle för varje fall, i vad därav belöpte å den kyrkomusikaliska tjänstgöringen, bestridas av pastoratet medan avlöningen för fyllnadstjänstgöring såsom musiklejare skulle bestridas av vederbörande läroanstalt eller i visst fall delvis ur kyrkofonden. Vissa mera begränsade kostnader, såsom för anskaffning och underhåll av musikaler för kyrkokör och för den fria musikundervisningen samt för anställande i särskilda fall av biträde åt kyrkomusikern, skulle enligt de sakkunniga komma att åvila vederbörande lokalförsamling.

Till de på pastoratet ankommande avlöningskostnaderna skulle, såsom redan berörts, pastoratet kunna i skatteutjämnande syfte erhålla tillskott ur kyrkofonden enligt en i huvudsak enahanda reglering som den, som för närvarande gäller med avseende å prästerskapets avlöning. Årskostnaden för här angiven avlöningsreglering efter dess fullständiga genomförande har av de sakkunniga — enligt visserligen synnerligen approximativa uträkningar — uppskattats till inalles 8,68 miljoner kronor, varav 2,9 miljoner kronor för kyrkomusiker-folkskoletjänster och 5,78 miljoner kronor för självständiga kyrkomusikertjänster. Av sistnämnda belopp ha dock 590 000 kronor beräknats belöpa å vederbörande läroanstalter för kyrkomusikernas fyllnadstjänstgöring därstädes såsom musiklejare. Enligt dessa beräkningar skulle avlöningskostnaderna för den föreslagna kyrkomusikerreformens genomförande, i jämförelse med lokalförsamlingarnas sammanlagda kostnader år 1943 för nuvarande kyrkomusikers avlöning sådana dessa kostnader finnas angivna i av de sakkunniga redovisad statistik, komma att — för pastoraten och kyrkofonden gemensamt — medföra en utgiftsökning för år å tillhoppa cirka 4 miljoner kronor. Utgiftsökningen vid ett genomförande av de sakkunnigas förslag till avlöningsreglering för kyrkomusikerna, vilken komme att belasta pastoraten och kyrkofonden och således endast påverka den kommunala beskattningen, torde dock med hänsyn till de för de nuvarande kyrkomusikerna under senare år lokalt genomförda löneregleringarna kunna i nuvarande läge antagas ha nedgått med åtminstone 10 å 15 procent eller till i avrundat tal ungefär 3,5 miljoner kronor.

Förslaget till tjänste- och avlöningsreglering för de nya kyrkomusiker-tjänsterna är för närvarande föremål för överarbetning dels av 1941 års lärarlönesakkunniga och dels av särskilda inom ecklesiastikdepartementet tillkallade utredningsmän i syfte att få till stånd en närmare samordning med det nyligen framlagda förslaget till lönereglering för övningslärare och en förenkling av de erforderliga författningarna.

Föredragande statsrådet har i propositionen till en början erinrat om, att kyrkomusikerutredningens förslag går ut på ett sammanförande i vissa fall av de kyrkomusikaliska tjänsteuppgifterna med tjänstgöring såsom musiklejare vid statliga och kommunala läroanstalter, samt påpekat att

organisationsförslaget på denna betydelsefulla punkt härigenom fått ett omedelbart samband med regleringen av de till dessa läroanstalter hörande övningslärarnas tjänste- och avlöningsförhållanden. Statsrådet har härefter anfört bland annat följande.

»Då frågan om en tjänstereform för kyrkomusikerna under föregående höst upptogs till fortsatt behandling i statsrådet, var tanken, att denna fråga och det därmed sålunda i vissa delar sammankopplade organisationsproblemet för övningslärarna skulle kunna erhålla en samtidig lösning genom beslut av 1947 års riksdag. Tyvärr har det dock nu visat sig, att någon framställning till årets riksdag i frågan om en reglering av övningslärarnas tjänste- och avlöningsförhållanden icke medhinnes. Härigenom har även framläggandet för årets riksdag av ett fullständigt förslag till omorganisation av kyrkomusikertjänsterna omöjliggjorts.

Det skulle, icke minst med hänsyn till den talrika kyrkomusikerkårens berättigade intressen, enligt min mening vara starkt att beklaga, om den härav föranledda rubbningen i tidsschemat för kyrkomusikerfrågans behandling skulle draga med sig ett ytterligare dröjsmål på obestämd tid med den slutliga lösningen av denna gamla reformfråga. Jag har emellertid kommit till den uppfattningen, att så icke behöver ske. — — —

Ehuru det av nyss nämnda skäl icke blivit möjligt att för närvarande i ett sammanhang underställa riksdagen både omförmälda förslag till lag om kyrkomusiker och definitiva förslag i övrigt beträffande de nya kyrkomusikertjänsternas speciella anordning och dithörande befattningshavares avlöningsförhållanden, synes mig något hinder icke böra möta att trots detta underställa riksdagen det uppgjorda förslaget till lag om kyrkomusiker. Detta lagförslag upptager nämligen endast vissa konstitutive stadganden för en lösning — så att säga i princip — av kyrkomusikerfrågan. De grunder för reformen, som med ett antagande av nämnda lagförslag jämväl från riksdagens sida skulle godkännas, sträcka sig sålunda icke längre än att de särskilda, till den antikverade klockarinstitutionen hänförliga befattningarna skola ersättas med en enda tjänst, kyrkomusikertjänst, att de blivande innehavarna av denna nya tjänst skola såsom de hittillsvarande motsvarande befattningshavarna vara kommunalavlönade, samt att avlöningskostnaderna härvid skola bestridas i nära överensstämmelse med vad för närvarande gäller beträffande avlöningen till församlingsprästerskapet. I fråga om dessa de primära förutsättningarna för tjänstereformen föreligga, såsom jag tidigare framhållit, i de i ärendet avgivna remissyttrandena praktiskt taget inga meningsskiljaktigheter. Förslaget till lag om kyrkomusiker innefattar alltså i själva verket allenast en ram, och en ram så vid, att den lämnar fullt utrymme för varje efterföljande speciell reglering av de blivande kyrkomusikertjänsterna. Givet är fördenskull, att detta lagförslags antagande av riksdagen

icke komme att i någon mån föregripa riksdagens fria ställningstagande till de vidare förslag i sistnämnda hänseende, som, när förhållandena det medgiva, böra underställas riksdagen och sålunda ej heller en förutsättningslös prövning av de därmed förbundna kostnaderna.»

Utskottet.

Utskottet har vid sin granskning av de genom propositionen framlagda lagförslagen icke funnit anledning till erinran mot desamma. Utskottet vill framhålla att genom godkännandet av 1 § i förslaget till lag om kyrkomusiker icke avgöres huru kyrkomusikerbefattningarna vid den kommande regleringen skola benämnas.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,
att förevarande proposition, nr 233, måtte av riksdagen
bifallas.

Stockholm den 6 juni 1947.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Schlyter, Wagnsson*, Ahlkvist, Ekströmer, Lindblom, Olofsson och Arrhén samt fru Svenson*;

från a n d r a kammaren: herrar Lindqvist, Berg, fru Gustafson, herrar Landgren, Gustafsson i Lekåsa, Osterman, Ljungqvist och Jonsson i Skutskär.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.